

Báthory Andor: PÓSA LAJOSRÓL*

Balog partján van egy falu,
Abban van egy arany kapu,
Arany kapu, gyöngy palota...
Vágyik az én szívem oda.

Így énekelt valamikor régen a fiatal Pósa Lajos szülőfalujáról.

Az az aranykapu éppen olyan volt, mint a többi kapu a faluban s a gyöngypalota egy szalmafödeles kis házikó. De az igazi gyöngypalotában sem lakhatik nagyobb boldogság, mint ebben az egyszerű hajlékban, melybe úgy vágyott a költő szíve.

De hogy is ne vágyott volna a nagyvilág zajában kifáradt és pihenést kereső nemes lélek a természet ölén, csobogó patak partján épült házikóba, melyben az irigységet csak névről ismerik. Hol nem fogadta alázatos hízelgés, de fogadta tiszta anyai szeretet, s édes rokonok ölelő karja. Ahol várta már sok szép emlék s az udvaron még a fák is bizalmas suttogással hívogatták s marasztalták.

S ha meglátogatta szülőfaluját Pósa Lajos, dallal fogadták s minden este csoportba verődve s egymást karon fogva az ifjak és a leányok dallal járták be a kis falut s ha a felvégre értek, megállottak a költő háza előtt s eldalolták szebbnél szebb dalait így adván kifejezést szerete-tüknek az iránt, aki úgy lángolt érettük, aki közöttük érezte igazán boldognak magát, abban a kis házban, melynek ablaka előtt az akácfa, az ablakban a muskátli virága mind azt beszél-gették egymás közt: Bizony itt lakik az igazi boldogság.

Azt suttogták... De a muskátli virága az ablakban már nem beszélhet boldogságról, az akácfa nem suttoghat édes emlékü dolgokról: Leégett a kis falu s vele egy kis házikó, a költő boldogságának tanyája.

Amit a magyar nép kesergőjében oly szépen megénekelt, most ráillett magára a költőre is.

Volt nekem házam is, gólyafészkes házam,
Muskátli virított a két ablakában...
Hajléktalan lettem pergő dob szavára,
Elhervadt a nyíló muskátli virága.
Jaj de elszakadtunk, tulipántos kapum!
Jaj meglátlak e még, édes szülőfalum!
Tornyod kis harangja bánatomat sírja!
Szegény ember dolgát boldog Isten bírja!

Elbúcsúzott hát szülőfalujától, leégett kis házától, a füstölő romoktól, kormos, üszkös, égnek meredő fáktól. Elbúcsúzott porrá, hamuvá lett gyermekkori emlékeitől, szülőfalujától.

De ha sok mindent elperzselt is ez a nagy tűzvész, egyet nem tudott megsemmisíteni pusztító lángjával, nem tudta elégetni azt a szeretetet a költő szívében, mely oda kötötte őt azután is a romokhoz is, a pusztulás színhelyéhez is.

És midőn sajgó szívében felébred a vágy s vágyódását követve haza megy, mi várja otthon? A leégett kis ház pusztta helye s mindenütt csak szomorú emlékek, szívfacsaró emlékek, szívfacsaró képek, hajléktalan népek, otthon is zsellérek.

Elmúlt mér néhány esztendő, már nem füstölög a zsarátnok, már új fák nőttek a lángtengerbe pusztultak helyett, a romokon új házak emelkedtek... csak egy van még romokban... a költőé.

* A Pósa Lajos költői működésének 40. évfordulója alkalmával rendezett irodalmi ünnepélyen felolvasta a szerző. A felolvasásban említett játékokat előadták, költeményeket szavalták s dalokat játszották s dalolták a késmárki intézetek növendékei.

Aki segített az egész falunak az újraépítésben, s aki dolgozott az egész nemzetnek, aki oly sok sajnó sebet hegesztett be: az maradt csak hajléktalan. Az ő égő sebeit hagyták sajogni. Hogy az ő fájalmát is kellene csillapítani, arra nem gondolt senki! Nem gondolt arra senki, hogy puha, meleg fészek is kell a madárnak, megelégedtünk azzal, hogy gyönyörködtünk a dalában.

De most mintha megelevenedtek volna a romok s hozzánk beszélnének. Az elhamvadt zsarátnok mintha újra lángra lobbant volna s felgerjedt tüze, a leégett házikó lángja, mintha minket is perzselne s ekkor tekintetünket arrafelé fordítjuk, a beszélő romok felé, beszédjüket megértjük s feltámad bennünk a nemesebb érzés s nyomán a gondolat: Építsük fel újból a költő leégett hajlékát s az alapkövét tegyük le a mai estén, hogy a költő pályafutásának 40. esztendejében, hosszú, áldásos működése nevezetes évfordulóján új otthonában álmodozhasson a letűnt, de szépen felújult évek emlékezetén.

Bizony mesés, álomba való, szép pálya a Pósa Lajos pályája: „Tele dallal, tele képpel, tele s teli szép mesékkal”.

Az elfeledhetetlen kedves képek hadd ébresszenek édes érzést a lelkében az újra épült cserepes tanyán! Hadd vonuljon ott el szemei előtt tarka képben költői működésének minden eredménye és sok szép alkotása!

Hadd jelenjen meg szemei előtt az óvoda, melynek életet adott s az ezer meg ezer gyermek hadd vonuljon el előtte vidáman dallal, melyre Pósa bácsi tanította őket; akiket ő tanított dalolni, játszani, a hazát szeretni, minden szépben örömet találni s reggel este imádkozni.

(Élőkép: Az óvoda, Óvodás gyermekek ügyes csoportosítással, játékokkal, melyeket az óvodában szoktak használni: Közben egy kis gyermek az előtérben imát mond).

Imádkozzatok, imádkozzatok, meghallgatja a jó Isten a ti imádságotokat.

S ha az imát elvégeztétek, akkor is kísér benneteket Pósa bácsi, s gondoskodik arról, hogy az imádság által megnevesedett szívetek egyrészt hasznos ismeretekkel épüljön, másrészt ha a hasznos ismeretek szerzése közben elfáradt, dalban és játékban keressen s találjon pihenést.

(Dalok: Labdázik az esti szellő. Erdőben-berdőben. Játékok: Babavendégség. Pékinas és a kéményseprő. Párbeszéd: Mi leszel te, ha megnős? Miért sír Katica? Jó reggelt kívánok!)

Mily kedvesen tud a gyermek lelkéhez szólni azokban az édes mesékben, melyekkel gyönyörűséget is okoz, mosolyra is derít, de amelyeknek nyomán mintha mindinkább világosodnék a kis gyermek lelke. (A kis prűcsök. Kacor király).

Vagy midőn a történelem nagyjait, vagy a szabadságharc lélekemelő jeleneteit mutatja be nekik a dicsőség ragyogó fényében. (A lyukas köpönyeg).

Ilyen költeményekkel költi fel a gyermek lelkében szunnyadó hazafias érzést, tanítja őket szépre, jóra, s hozza rezgésbe kedélyük világát.

Nemcsak az óvoda tanúskodik arról, hogy mily nemesítő hatása van a Pósa bácsi költészetének a gyermek lelkére, de a család is.

Mily repesve várja a gyermekvilág Az Én Újságomat, hogy annak tarka meséivel szórakozzanak s foglalkoztassák kellemesen fantáziájukat.

Szép is ám a mese, hát még ha úgy van megírva, ahogy Pósa bácsi azt a gyermekek nyelvéen tudja.

Oly eleven képet fest a Vásáros bogarokról, hogy azoknak nyüzsgő seregét magunk előtt látjuk. Látjuk, amint felvonulnak s keresnek s megtalálnak mindent, amire szükségük van, még szórakoznak is. Csak a nagybajszú cincér nincs megelégedve s fel is kiált nagy bosszúsán: Hát még ez is vásár! Véges végig jártam s egy kis bajuszpedrőt sehol sem találtam!

A világszép nádszál kisasszony bájos története a csodák világába vezeti a gyermeket, abba a világba, ahol úgyis oly szívesen tartózkodik s hova oly igen-igen vágyik.

A magát felfújt s világbolondító Kacor király történetén s kudarcán hány gyermek kacagott már szíve őszinteségével.

A kárász hal. A sövénytúró kiskakas stb. mind egy-egy remeke nemcsak a Pósa bácsi költészetének, de egyúttal egész gyermekirodalmunknak is.

Ezekből is láthatjuk, hogy midőn Faragó Jenő, a mesedélutánok rendezője az elragadtatás hangján a gyermekvilág Petőfijének nevezi, voltaképpen nem túloz s hasonlóképpen őszinte és igaz Láng Mihály képzőintézeti igazgató azon kijelentése a háromszékmezei tanító egyesület közgyűlésén: „Pósa nemcsak a kisdedeknek ír, a népiskola is igen sok aranykalászt találhat az ő költeményeiben.” S úgy említi fel Pósat, mint a kisdedévás szomorú jelének megváltóját.

Bizony, nem tud úgy senki a gyermek nyelvén szólni, mint Pósa Lajos. Előtte a gyermekirodalom mezején alig termett szép virág, elhanyagolt pusztá volt s rajta csak egy rózsán akadt meg a szemünk, amelyet Petőfi ültetett. Bizony az egyetlen szép gyermekvers Pósaig Petőfinek az Arany Lacihoz írt költeménye.

Hála Istennek ma már szebbnél szebb virágokkal van ékesítve ez a mező, melynek gondos kertésze, ápolója Pósa Lajos.

És a ma már oly gazdag gyermekköltészet sem volna olyan virágzó és a magyar költők színe-java nem áldozna ennek oltárán szíve, lelke s esze legértékesebb termékeivel, ha Pósa bácsi nem lelkesítené s példájával nem vezetné őket.

Így lett Pósa Lajos a gyermekirodalomnak nemcsak megteremtője, de lelke és vezére is.

Még van egy nagy érdeme a gyermekköltészet terén Pósa Lajosnak, erre vonatkozólag idézem Bródy Sándor szavait, melyekkel jellemezte a Pósa Lajos működését. (Új idők 1897. március 28.)

Él ma közöttünk egy poéta, aki a magyarság dolgában és érdekében többet tett egymaga, mint talán az összes Emkék. Ő csinálta meg azt a rendkívül jó tréfát, hogy ma Budapesten, de más helyeken is, az apák és nagyapák nem tudnak beszélni gyermekeikkel és unokáikkal, mert ezek úgy beleszerettek abba a nyelvbe, amelyen Pósa ír nekik, hogy nem akarnak németül tanulni és tudni. Mióta a világ világ, nem volt a gyermekeknek ily nagy költője soha. Ilyen gazdag, ilyen szuggesztív, megbabonázta az egész gyermekvilágot. Reszketnek érte, úgy szeretik, a legvásottabbak, azok, akik előtt nincs tekintély, mosolyogva békélnek meg előtte, jámboran adnak pacsit. Ő a magyar mumusnak ellenképe: a megnyugtató, a kedvre derítő, a nevelő, a nemesítő, a mulattató.

II.

A Pósa Lajos működésének körét nem tölti be a gyermekköltészet, bár tagadhatatlan, hogy első sorban a gyermek költője s ezen a téren örök érdemei vannak s nemcsak azért, mert úttörő, hanem költeményeinek értékénél s magas színvonalánál fogva is, de legfőképpen azon megmérhetetlen hatásánál fogva, melyet ezek eredményeképpen a gyermeki lélekre gyakorolt.

A gyermekköltészete után legszebb virágokat termett dalköltészete. Nincsen magyar ember, aki ne ismerné s dalolná a Pósa Lajos nótáit, sokszor talán nem is tudja, kinek a nótája mellett mulat, kinek a lelke rezeg a szívvidító nótában? Hiszen ha mulat az ember, jut is akkor az eszébe, hogy ki írta azt a dalt, amely a szívébe markol, amely kicsalja a könnyet a szeméből, amely lángra gyújtja a szívét, vagy mosolyra nyitja az ajkát.

Arra meg éppen nem gondol senki, hogy dalában szíve legbecesebb kincseit osztja szét köztünk a költő s ezért hálánkra méltó és érdemes.

Pósának több száz dala van megzenésítve s majdnem mind országszerte ismeretes.

Hej de sok ember szeméből facsarta ki a könnyet a „Magyar kesergő”, „Szegény ember dolgát boldog Isten bírja”, „Búsan szól a kecskeméti öreg templom nagy harangja”. Ki ne ismerné a „Balatoni nótákat”, a „Bugaci nótákat”. Hány bánatában csalódott szerelmes legény dalolta el „Ne gyónj nekem, minek gyónnál. Álnokabb vagy a kígyónál”.

A bánatát mulatással űző ember hányszor szólta a csaplároshoz a Pósa bácsi nótájával „Bort ide Salamon, hadd iszom, hadd iszom”. Sok keserűség van belefojtva ebbe is

Tudom én azt, jól tudom én, Áron.
Hogy sok van már nekem a rováson.

A szerelem érzésének ad kifejezést a következőben: „Páros élet a legszebb a világon”. „Vásárhelyi sétatéren” stb.

S ha kiszomorkodtuk magunkat s kívánja sírva vígadó lelkünk, hogy vidámabb hangok is pendüljenek meg a szárazfa húrjain, hej de sokszor daloltuk el mulatós jó kedvünkben víg-ságunkat fűszerezve:

Nem jó mindig minden este a fonóba eljárni...

További felsorolás helyett hallgassuk meg a következő dalát:

Daru madár, szállj elöttem...

Bár a mai estét kizárólag Pósa Lajosnak akarjuk szentelni, lehetetlen, hogy néhány szóval meg ne említsük ez alkalommal lelkének felét, szellemi rokonát, nótáinak megzenésítőjét, Dankó Pistát.

Nem érezte úgy át senki a Pósa Lajos dalait s nem értette úgy meg senki, mint Dankó Pista.

Hála, szeretet és tisztelet fűzte Pósa-hoz önzetlenül. Olyan nemes szívű, finom lelkű, gazdag elméjű és olyan szerény cigány nem is született több a világra se előtte, se utána.

Nem kevésbé becsülte őt Pósa Lajos is ezen kiváló jeles tulajdonságaiért. Megtisztelte a barátságával is, de per-tu soha se szólították egymást, mert a Dankó tisztelete Pósa Lajos iránt ezt nem engedte meg. Másképpen akarta hát Pósa a szeretetét kifejezni Dankó iránt, nótát írt róla:

Dankó Pista hegedűje szépen szól,
Miből is van, tán szomorú-fűzfából?
A szememből a könnyet is kicsalja,
Velem együtt azt a hűtlent siratja!
Dankó Pista, ne húzz olyan keserűt,
Rózsafából csináltass más hegedűt!
Minden hangja a szívembe nevensen,
Hogy valaha valakit még szeressen!

Megtisztelve is érezte ám magát Dankó Pista s megzenésítette, kiadta és dalolta az egész ország. De kihagyott belőle valamit, pedig tudhatta, hogy Pósa bácsi nagyon haragszik, ha megváltoztatják a nótáját, ha elvesznek, vagy hozzátesznek valamit s azt is tudhatta, hogy ha haragszik Pósa bácsi, nem palástolja el a haragját, hanem amit érez s amit gondol, azt ki is mondja. Mindegy, Dankó Pista kihagyta a nótából a maga nevét s helyébe a Rác Paliét tette. Így is dalolják országszerte.

A Rác Pali hegedűje szépen szól...

Sejtette-e valaki, hogy itt a Rác Pali neve alatt Dankót kell érteni?

A szerénységénél csak a művészete volt nagyobb. Méltán hirdeti művészetének nagyságát s tartja fenn az emlékét Szegeden az a remek szobor, melyet a nemzet kegyelete emelt számára.

De Pósa is szívesen írta a szebbnél szebb dalt, hiszen ha Dankó megzenésítette, az egész ország élvezte a két rokonlélek közös ajándékát.

Hadd zendüljön a fülünkbe ezekből a dalokból egy néhány a mai napon, hadd reszkettesse meg a mi lelkünk húrjait is, hogy a nótán elmerengve, lássuk a dalban ölelkezve két szerető szív rokon érzését. (Bugaci nóták. Játssza a kereskedelmi isk. zenekara.)

És a dalról, melynek otthona, minden kedélyes társaság – eszünkbe jut a társaságnak élte-
tő lelke a barátság.

Baráti társaságban, ahol a tiszta örömöknek emelnek oltárt, a szépért s jóért lelkesülni tudó szívek, baráti körben, a munka után kifáradva, jól esik elfeledni az élet ezer baját. A kenyérért való küzdelem közben szenvedett sebek itt gyógyulnak be a legkönnyebben: azokat a töviseket, melyeket lelketlen versenyzők szórnak lábunk elé, vagy tesznek kezünk ügyébe, hogy vele titkon megszurkáljanak s vele fájdalmat okozzanak: itt szedi ki a baráti szeretet, sebet itt gyógyítja be a kedélyesség s gondját itt elfeledteti a dal.

Lássuk Pósa Lajost ilyen baráti körben.

Mikszáthról, mint a róla elnevezett társaság fejről verset írt (még 1893-ban) Szabó Endre. „A kiváló humorista kijelentette, hogy a társaságot diffikultálja, ellenben a Mikszáth-asztalt szívesen fogadja.”

Pósa is verssel üdvözölte az asztalt s ebben jellemezte az asztal tagjait is. Íme, a jellemzések közül néhány:

Murai az asztal pályanyertes torka,
Szeme rajongással rátapad a borra.
Meg-megsimogatja poharát gyöngéden,
Gyönyörködik gyöngynél gyönyörűbb gyöngyében.
Tisztelet, becsület helyén áll a feje,
Közbe-közbe ha szól; rókaság a fele.
Egy bombát ide vet, másikat oda vet,
Kötekedik mindég s a markába nevet.
Ki az, aki föláll? Endrődi a költő,
Bús szavában ott sír egész emberöltő!
Ideálok után kesereg a lelke...
(Murai közbe szól: Hát már ezt mi lelte!)
Meg se hallja a szót fönséges hevében,
Ostorozza a kort a haza nevében.
Lángajkú orator a jeles poéta...
(Murai közbe szól: Hé, ez nem diéta!)
Dübörög Endrődi viharos felhőben,
Pattog a magasban szilaj őserőben,
Nem tud még az ég se szebben villámlani...
(Murai közbeszól: Gyere, igyál Sanyi!)

Sebők Zsigát nem is érdekli a dolog,
Képzletben dalos mezőkön andalog.
Mulat a lepkével, bégető báránnyal,
Lovasdit játszik szép aranyhajú lánnyal.
Nemes titulámat átruházom rája:
Ő Magyarországnak a száraz dajkája.

Híres politikus púrosz László Mihály,
A magyar nemzetnek, tudja, hol fáj, mi fáj!
A tanügy! A tanügy! ... ez az ő jelszava,
Kár, hogy nem hallja meg nagy fiát a haza!
A fejébe folyvást új dolgokat forral,
Tán a cipője is tele van reformmal?
Ujjai koronként zsebében babrálnek,
Ott mutogat fűgét a gyatra kormányznak.

Hát bizony kedélyes társaság lehetett az a Mikszáth-asztal s ha már ezt bemutattuk, mutassuk be a Pósa-asztalt is.

Sok vidám, szellemes, kedélyes estének volt színhelye az Orient-szálloda étterme – vagy tíz éven keresztül. Ahány művész élt az országban, mind megfordult a Foltini lauffteppiches vendéglőjében. Foltininek a lauffteppich volt a fő, mert ennek a révén a rosszabb kosztot is drágábban adhatta. A művészvilág, meg a művészetért lelkesedők serege azonban másért járt ide.

Az étterem végén az asztal körül, a falon különös dolgokon akadt meg a látogató szeme. Van ott egy serleg, Blaha Lujza ajándékozta a Pósa-asztalnak az ott töltött feledhetetlen este emlékére. Van a falon egy öröknaptár, Gárdonyi Géza készítette, talán hogy a bohémek örök életére célozzon vele. Van ott egy oklevél, amelynek párja nem akad nem csak hetedhét országon, de a világon se. Ezt a gyoroki, meg a ménesi bortermelő gazdák állították ki. Van aláírva vagy 70 név, ezek viselői mind kötelezték magukat, hogy Pósa Lajosnak minden évben felváltva egy-egy hordó bort küldenek neve napjára. Amit ígértek be is váltották s gyönyörű faragott baklába állították a gyoroki, vagy ménesi jó borral telt hordót, ha a nevezetes nap megérkezett. Eljöttek természetesen a borral együtt a gazdák is, de nem maradtak el a Pósa asztal tagjai sem, s a költő barátai, ismerősei s tisztelői sem.

A névnapra verses meghívó figyelmeztette mindazokat, akiket illet. Ilyen vers pl. a Híva hívogató.

Kinek nincsen kedve,
Van orvosság rája:
Gyorokon, Ménesen van a patikája.
Ki oda nem mehet, itt is megtalálja,
Kis hordóba, nagy hordóba, pintbe, csutorába...
Baktass ki csak Vampeticsbe a nevenapjára!

Nem terem ilyen szert Páris, London, Belgrád:
Meggyógyul majd ettől tyúkszemed, podagrád.
Ki is hajt, kivirít kedved szilvafája:
Meg is rázzuk, meg is szedjük Isten igazába...
Baktass ki csak Vampeticsbe a nevenapjára!

Duplának látod majd a csillagos eget;
Duplának a rózsád, mikor ölelgeted.
Duplának a kupát, csípje meg a kánya!
Azt hiszed, hogy duplán jöttél te is a világra...
Baktass ki csak Vampeticsbe a nevenapjára!

Természetes, hogy ballagtak is elegen s jó kedvvel. De akármilyen jó kedvvel is mentek, vissza még jobb kedvvel jöttek.

Egyszer azonban akasztásra hívogatott Pósa bácsi. A cím olvasásakor megborsódzott mindenkinnek a háta, de mikor megtudták, hogy azon az akasztáson csak a bánatot akasztják fel a bellényi csevicsés tölgyfáinak gallyaira, hogy annál vígabban mulathassanak: akkor aztán

akasztás ide – akasztás oda, mentek. Mentek a papok is, akiket ilyen szép nyájas szavakkal hívogatott:

Vastagnyakú papok, elő csak a csapat!
Csapjunk csapatosan egy jó görbenapot!

A résztvevők azonban nagyobbára a Pósa-asztal tagjai. Ilyenek is többfélék voltak, t. i. ősi jogon tagok, felvett tagok s vendégek.

A felvétel ünnepélyesen történt. A felveendő tagnak vizsgát kellett állani, melyen Pósa Lajos elnökölt, kérdeztek az összes tagok. A sűgás tisztét a közbizalom Sipulusra bízta. A vizsga szóbeli és írásbeli részekből állott, s ha a jelölt a kérdésekre megfelelt, a bizottság szó-többséggel határozott, mely alkalommal az elnöknek mindég eggyel több szavazata volt, mint az összes szavazóknak.

A felvételi vizsga komolyságát emelte, hogy az asztalfőn ülő elnök előtt gyertyák égtek. Pósa bácsi pedig rettenetes komolysággal figyelmeztette a jelöltet, hogy mily nagy fontosságú esemény előtt áll s felszólította, hogy szálljon magába.

A vizsga nehézségét fokozta, hogy a jelölt sohasem tudta, mit fognak tőle kérdezni s így nem készülhetett; annál jobban készültek a kérdező tagok, a tanárok.

Nagy baj volt az is, hogy a hivatalos sűgónak, Sipulusnak, komolysága s megbízhatósága felöl nem voltak teljesen nyugodtak a jelöltek. És sokszor döbbsent meg a bizottság, ha a sűgó segítségével nélkül önállóan akart a jelölt érvényesülni.

A Szávay Gyula felvételi vizsgáján azt kérdezi elsőbben is az elnök a jelölttől: tisztában van-e a jelen esemény fontosságával s komolyságával és magába szállott-e? Szávay azzal felelt: Nem! A Metropolba szálltam!

Sas Ede is az önállóak közé tartozott. Mit nemzenek a sasok? Kérdik tőle a poétikából? „Csak sast nemzenek a sasok” sűgja Sipulus és Sas Ede visszhangozta a sűgást, de bántotta kissé a dolog s a továbbiakban önállóan akart érvényesülni. A következő kérdés: Mi néz kancsalul festett egekbe? Sipulus komoly kötelességtudással sűgja, hogy az ábránd, de Sas Ede oda se hallgatva a sűgásra, gondolkodás nélkül feleli a „mely”. Megdöbbsentő csönd következett e nem várt feleletre, míg végre rájöttek az értelmére.

Más alkalommal Molnár, a festő tett felvételit, de poétikából neki is kellett felelnie. Töb-bek közt azt kérdezik tőle: Mi kék? Sipulus sűgja, hogy az „ég”. A jelölt utána mondja a feleletet. A következő kérdés: Mi zöld? Sipulus újra sűg: „A föld.” A jelölt nem hitt s azt feleli: „A fű.” De az önállóságra törekvésnek nagy árát fizette, mert egetverő kacagás követte a szavait s még jobban le volt sújtva, mikor megtudta, hogy az összes tagok elégtelennel szavaztak s meg is bukott volna a poétikából, ha az elnöknek nincs eggyel több szavazata, mint az összes tagoknak.

A felvételi vizsga befejeztével a jelölt otthon érezhette magát a Pósa-asztalnál, s hogy otthon érezze magát, arról gondoskodtak a régi tagok. Mindenekelőtt ki kellett üríteni az ünnepi kelyhet s ha ezt megtette, lehetetlen volt a kedvét többé elrontani, se fokozni. Ehhez is értettek: Dankó Pista, aki gyönyörű nótákat írt ugyan, de azt mondják, hegedülni már nem tudott oly remekül. Lányi Géza, aki nagyszerűen tudott cimbalmozni, de csak hegedűn szeretett játszani. Szép Aladár is hegedűvel szórakozott, pedig színész volt. Gárdonyi Géza füstfelhőibe rejtőzve csendesen elmélkedett s mulatott magába azon, hogyan vígadnak művésztársai. A festők a Pósa-asztal albumába rajzoltak sikerült képeket, olykor karikatúrákat, csak Dankót nem tudta senki eltalálni. Kassai Vidor nagy komolyan törte a fejét a kín-rímeken; inkább rövidebbre szabta a vacsoráját, csak hosszabbra tudja faragni a rímet. Egy alkalommal a Népszínház egyik muzikusával közösen rendeltek apróságokat, (de nem spórolásból) s végtelen boldog volt az öreg Kassai, mikor sikerült erről a következő rímet faragni:

Megosztozunk a csemegén,
Mi kettecskén, a cseh meg én.

De nagy volt a bosszúsága, mikor Pósa bácsi ennél is hosszabb rímmel lepte meg, amiben két hosszú sor minden betűje egyezett.

A társalgás többnyire költői s általában művészi témákról folyt, ha ebből elég volt, a nótára került a sor. Tréfában sem volt hiány. Itt beszélt el egyszer többek közt Feszty Árpád a következő apróságot:

Meghívta egy alkalommal néhány barátját, s hogy közelebb legyenek a forráshoz, a pincében mulattak. Közben Fesztynek valami dolga akadt, s míg ennek végére járt, találkozott két müncheni régi barátjával, akiknek felelevenítvén a múltak emlékeit, megfedkezett teljesen a pincében hagyott társairól annyira, hogy a müncheniekkel még kirándulásra is ment s csak innen napok múlva hazatérve jutott eszébe a pince. Le is ment rögtön megnézni, hogy milyen állapotban hagyták, de bizony nem hagyták, mert még akkor is ott iszogattak s roppant csudálkozással kérdezték, mikor meglátták Fesztyt, hogy hol maradt olyan sokáig.

Természetes, hogy nem maradt el a nóta sem ilyen alkalommal.

Ha aztán nagy vidám jó kedvükkel nem fértek el az Orient szűk falai között, kirándultak a vidékre. El-ellátogattak Radnótra. Legnevezetesebb volt azonban a szatmári s a kecskeméti kirándulás.

Szatmáron Kiss Gida bácsit, a város kapitányát látogatták meg, aki maga is bohém természetű volt s kedvelte a művészeteket. Híres mulató ember, még öreg korában is fiatalos tűzzel járta a ropogós magyar táncot. Magyar volt testestől-lelkestől, illett is rá a zsinóros ruha, meg a sarkantyús csizma.

Meghívta egyszer a Pósa-asztalt s meghívására összebeszéltek Pósa Lajos, Sipulus, Dankó Pista, Lőrinczy György stb. Az utazás alkalmával eszelték ki, hogy jó volna Gida bácsit valamivel meglepni. Abban állapotok meg, hogy Pósa bácsi ír egy alkalmi verset, Dankó megzenésíti, Sipulus betanítja s ha megérkeznek, valamennyien előadják. Ott a vonaton rögtönöz-
te Pósa Lajos:

Gida bácsi! Hány hét a világ?
Terem-e még rózsa, gyöngyvirág?
Sarkantyúja nótát ver-e még?
Hát kállai kettóst jár-e még? stb.

Megvolt a vers, Dankó mindjárt elkészült a dallammal s mire Szatmárra értek, Sipulus betanította.

De az örök vidám Gida bácsi nem örült már a bohémeknek, meg semminek már a világon, víg társai a halálos ágyához érkeztek. De mikor elmondták, hogy nótát is hoztak magukkal s be is tanulták, addig kérte őket a nagy beteg, míg eldalolták előtte s még maga is velük dúdolta.

Kecskemétre a polgármester, Kada Elek hívta meg a Pósa-asztalt. Kecskemétről kirándultak a bugaci pusztára s ott egy addig névtelen halmot – kedveskedésből – a kecskeméti Pósa-dombnak kereszteltek el. Az itt töltött napok emlékére írta Pósa Lajos a bugaci nótákat. (1. Elveszett a hóka csikóm a bugaci, monostori pusztában. 2.. Ne arra, ne pej paripám. 3. Haragszik a pusztabíró, becsületesem bánja. 4. Búsan szól a kecskeméti öreg templom nagy harangja.)

III.

Bizony szükség is van egy kis szórakozásra annak, aki nagy munkában tölti az idejét, jól esik kissé szabadulni a gondoktól s felfrissülni rokon lelkek társaságában.

Pósa Lajos fontos missziót teljesít, s munkásságát figyelemmel kíséri az egész ország, viszont ő is figyelemmel kíséri az ország ügyeit s ha ezek jól folynak, dalban ad örömének kifejezést s hasonlóképpen versbe önti honfibanatát, keservét s aggodalmait is.

Ma sem történik, ez előtt sem történt az országban nevezetesebb esemény, mely meg ne rezgette volna sokhúrú lantjának idegeit. Csak néhány példára akarok utalni:

Mikor még farkasszemet nézett a Hentzi-szobor Budán a honvédelemmel, akkor írta Hentziről azon erőteljes kifejezésekkel gazdag költeményét, melynek refrénje: „Vitess engem Bécsbe hatalmas császárom.” Ha nem is Bécsbe, de nemsokára elvitték.

Kossuth Lajos halálát sok szép költeményben siratja, ilyenek:

Sír a Tisza, sír a Duna,
Hegyen-völgyön zokog a szél... vagy:
Gyere haza, Kossuth, jaj de régen várunk!

A Kossuth Lajos halálakor kitűzték a fekete zászlót az Akadémiára is. Erre az a hír terjedt el, hogy a magyarok szeretett kir. hercegét, kit gyermekkorában játszó társai Palatinus Jóska-nak neveztek el, férfikorában az Akadémia választotta tagjának. Állítólag, amiért kitűzték a gyászlobogót az Akadémiára, lemondott a tagságáról.

Megdöbbenve fogadta a nemzet e hírt s tárgyalták minden körben s másnap meg is cáfolták, de már akkor megjelent a Magyar Hírlapban Pósa Lajosnak erre vonatkozó költeménye, melynek egyik strófája a következőképpen hangzik:

Hát csakugyan igaz, hogy te is elhagytál,
Ki magyarabb voltál még a magyarnál is?
Magyarok szeretett királyi hercege,
Magyar honvédek közt legfőbb generális!
Makrapipád bodor, karikázó füstjén,
Úgy elandalogtunk gyermekkorunk óta...
Mít ér, ha csak a füst, csak a pipa magyar,
Magyar dohányt belé Palatinus Jóska!

A tulipánegyesületek alakulásakor alig volt költő, ki a magyar ipar védjegyének, a tulipánnak, ne szentelt volna dalt. Pósa Lajos is üdvözölte a kedves magyar virágot:

Tulipántos a magyar szűr, csak úgy virít rajta,
Szíve búját szegény magyar vele takargatja
Még talán aládája is azért tulipántos,
Hogy ne lássa mindég csak azt, ami fájó s gyászos!

A hazafiúi keservnek az utóbbi időkben nem is adott olyan merész, olyan találóan, olyan poétikusan, olyan szívet-lelket elevenén találóan kifejezést senki, mint Pósa a Két korona című költeményében:

Minek is, minek is két korona egy fön?
Mikor a tölgynek is csak egy van az erdön.
Két korona egy fön nem Istentől áldott,
Nem oszthat egyforma tiszta igazságot.
Az egyik korona messze fénylő gyöngye,
A másik nemzetnek oda tapadt könnye...
Minek is, minek is két korona egy fön!

Az elemi csapásoktól sújtott nép elkeseredésének felséges kifejezője „A haragvó Isten” c. költemény.

Hazafias költeményei visszhangra találtak az egész országban s talán ennek tulajdonítható, hogy Szegeden a képviselői mandátumot ajánlották fel neki, de Pósa Lajos következetes marad mindenkor magához, költő és szerkesztő akart lenni s ez a hivatás egész embert követel, különben is politika dicsőségre nem vágyott soha. (Bródy Sándor. Új Idők.)

Költészetében, a teljesített kötelesség tudatában, csendes családi körben kereste s találta fel boldogságát. A falut, annak egyszerű becsületes népét szerette s ha a végzete a fővárosba vezette is, fel-felkereste a falut, benne szeretteit s ha maga nem mehetett, elment gondolatban s felkereste költeményeivel.

A fonóba járó kislány ébredő szerelmének oly kedves rajzát adja a következő költeményében:

Édes anyám nagy a bajom énnekem,
Az orsómat mindhiába pergetem.
Pergetem, elejtem...
Tudja Isten, az eszem hol felejttem!

De rossz orsót vett anyám a vásáron,
Minden éjjel tízszer, hússzor kiváltom.
Megint csak elejtem...
Tudja Isten az eszem hol felejttem!

De látván, hogy a kis falu kivetkőzik már ősi szokásaiból, lelke fájdalommal telik el s szomorú lélekkel írja A radnóti templom c. költeményét. Templomot is újat építettek az Isten dicsőségére, de ebben

Nem száll már az ének olyan harsogással a buzgóság szárnyán
Nem köti már össze az eget a földdel, mint a szép szivárvány.

Az édesanyjához egész kötet költeményt írt, melyek legszebben ragyogó gyöngyei költesztének. Az anyai szeretetnek mily szép dicsőítése:

Te szent, magasztos, élő szeretet!
Te lobogó láng a világ felett!
Anyai szívben édes érzélem,
Egyetlenegy legtisztább szerelem!
Te a világnak legszebb csillaga,
Ki nem alszol, le nem hullasz soha!

Majd kedves, bájos képet fest róla az Egy véka búza című költeményében.

Aztán reflexióit önti dalba s mely élete minden örömeinek és bánatának emlékeit magába zárta, a tulipántos ládáról elmerengve kérdi:

Tulipántos láda! Emlékszel-e rája?

Szép költeményben emlékezik meg rokonairól, pl. Zsuzsó néniről.

És szűkebb családjá, ennek minden öröme, minden bánata dalra hangolja lantját.

Felesége szintén költő, szívének melegét éreztetik a férjéhez írott költeményei s lelkének világát mutatja a Romok című költeménye. Ebben mondja:

Nő kell az otthonnak,
Nem cicomás páva!
Romokban is hever
Sok családi oltár...
Állj meg magyar anya,
Állj meg e romoknál!

Viszont Pósa Lajos is szebbnél-szebb dalokkal tiszteli meg szerelmének méltó társát.

Boldogságban, álmok, mesék világában, dallal, nótával, örökös munkával telnek-múlnak az évek.

A vidámság virágai egyre fogynak. A tövisek szaporodnak az útján.

Meghalt Dankó Pista... Leégett a radnóti ház... Édesanyjának a sírja a temetőben dombo-
rul...

Minden csapás sebet üt a költő szívéen s minden seb fájdalma dalban talál kifejezést, szomorú, méla dalban. Vissza tekint a múltba, elgondolja a jövőt s akárhová tekint, mindég látja a radnóti tűzvészt s benne rommá égni egy kis házat, melyhez hozzá volt a szíve nőve s melybe éppen azért úgy vágyott. Látnoki lelke érezte, hogy az a házikó nem marad romokban s költői lelke képzeletben fel is építi, mint ezt az Éltünk vándorútján című költeményében kifejezi:

...Lesz még nekünk olyan fecskéfészkes házunk,
Hogy a boldogság is ellakhatik nálunk.
Rozmaringos, mályvás ablaka tükrébe
Még az ég is mindég mosolyogva néz be.

Akkorára már mi, mondd, megöregszünk
Tán nem is telik már benne semmi kedvünk.
Ne szomorkodj, párom, te édes, te drága!
Öreg fának is van madara, virága.

És íme, valóra válik, amit megálmodott, hogy:

Tündérvárainknak romjai kövéből
Egy kicsike kunyhó, meglátod, fölépül.

Épül már a kis ház, amint megálmodta. Építi a nemzet, építi a romok fölé. A mai napon tettük le az alapkövét, hogy 40 évi szép, hasznos és áldásos működése után, látván a nemzet háláját s szeretetét, mellyel nagy fiát s édes szavú költőjét körülövezi, a további munkához újult lelkesedéssel foghasson hozzá. A magyar nemzetnek sok Pósa Lajosra volna szüksége, de hála Istennek, hogy egy is van... Sajnos, az az egy is hajléktalan. Pedig megérdemelné, hogy a maga földjén ne legyen zsellér.

Nem is lesz!

Mi tettük le a radnóti ház első alapkövét s tudom, lesznek sokan, akik követni fogják példánkat. Tudom, hogy azok a kis gyermekek, akik oly sok kellemes percet töltöttek a Pósa bácsi versei, dalai, játékaival mellet s akik tőle tanultak hazaszeretetet s akiket ő tanított meg imádkozni, megmozdulnak mind, hogy hálájuk adóját leróják s szeretetüket nagy mesterük iránt tettekkel is bebizonyítsák s ők fogják felépíteni a költő hajlékát, ők vezetik el a költőt abba a kis tündérvárba, amelyet nekik annyi szeretettel rajzolt, ők ültetik tele az udvarát virággal, ők dalolnak neki az új hajlékban ébresztő és altató dalt s teszik tündérkertté a Pósa bácsi kertjét s tündérpalotává a hajlékát; hogy az a sok szép tündérmese s annak minden alakja, melyekkel Nemesradnót szülötte őket oly sokszor kellemesen szórakoztatta, melyekkel legédesebb álmaikat benépesítette: ott mind-mind életre keljen, valóra váljon.

És Pósa bácsi ha látja, hogy mind valóra vált az álom, melyet szövögetett: hadd álmodja abban a kedves kis hajlékban tovább álmait az ő szeretett gyermekeiről, akiket nem hiába tanított, hadd álmodozzon arról a független, boldog Magyarországról, melyről oly sok szép költeményt alkotott, hadd csengjen a fülébe ott a Balog partján az a sok szép dal, melyekkel mindnyájunknak szerzett már nem egyszer gyönyörűséget és csalta ki szemünkből a könnyet.

S kinek dalában annyiszor gyönyörködtünk, hadd legyen puha meleg fészke a madárnak.

Hadd ismétlődjenek meg azok a kedves jelenetek megint, mint régen, hogy a radnóti ifjúság csoportba verődve, egymást karon fogva dallal járja be a kis falut s ha a felvégre érnek, dalolják el a költő dalait.

S a dalos kis madár az orgona ágán s az akácfa a költő hajléka előtt, a muskátli virága az ablakban, hadd beszéljenek végre-valahára arról, hogy a gyermekek Pósa bácsija, a nemzet ideális lelkű költője boldog; boldog a saját otthonában, cserepes kis tanyáján.

In: A Késmárki Ágostai Hitvallású Evangélikus Kerületi Líceum
1913-14-ik Tanévi Értesítője; *Késmárk, 1914*